

Europeiseringen av våra svenska lärosäten

Några minnesbilder från Linnéuniversitetets horisont

Stefan Höjelid

I högsommarens lata dagar kontaktades jag av Magnus Jerneck, Lund, som med sin sedvanliga entusiasm förklarade att han som redaktör hade långtgående planer på att få ut ett specialnummer av *Statsvetenskaplig tidskrift* på temat "Europeiseringen av våra universitet" någon gång sen höst eller därpå följande vinter. Lund, Göteborg, Stockholm och Uppsala var som bekant ganska tidigt ute redan på 1990-talet med utbildning och forskning om Europa och EU, men det gällde väl även Växjö, med dig och några till som pådrivande krafter, var hans utgångspunkt. Den naturliga frågan som följde var förstås om jag skulle kunna tänka mig att skriva ihop en text om cirka tio till tolv sidor på temat. Den kunde bland annat handla om hur vi förberedde oss och skaffade fram både kompetens och studenter?

Efter en kort betänketid lät jag meddela att jag nog hade en hygglig minnesbild vad gäller den europeiska dimensionen och alla dess olika förgreningar och hur den dimensionen växte fram vid dåvarande Högskolan i Växjö under främst nittio-tioalet och följande decennium. Men mer eller mindre väl sorterade minnesbilder kan lätt bli anekdotiska. För att få till en rimligt trovärdig text insåg jag tidigt att jag förstås behövde samtala med om möjligt några dåtida och nu aktiva personer. Men inte heller detta torde vara tillfyllest utan det gällde också att om möjligt få fram en del centrala dokument från tiden för Högskolan i Växjö (1977–1999) och Växjö universitet (1999–2009) innan samgåendet 2010 med Högskolan i Kalmar till vad som skulle bli det nuvarande Linnéuniversitetet, allt i syfte att få en rimlig helhetsbild av hur undervisning, internationalisering och senare också forskning inom området växte fram, utvecklades – och inte minst, var det befinner sig idag.¹

1 Tack till Anna Carlström, Anne Haglund, Betty Rohdin, Camilla Andersson, Daniel Silander, Eva Larsson Ringqvist, Helena Ekelund, Johanna Jormfeldt, Ingela Åberg, Martin Nilsson, Mats Sjölin och Torgny Klasson för upplysande samtal och i tre fall också noggrann läsning inklusive välkomna inspel. Tack också till Petter Lindahl för hjälp med att få fram tidigare utbildnings- och kursplaner.

Stefan Höjelid är docent i statsvetenskap och verksam vid Linnéuniversitetet.
E-post: stefan.hojelid@lnu.se

Men samtidigt måste det understrykas att föreliggande bidrag inte utgör någon fullständig och heltäckande bild av "europeiseringen" utan ska mer ses som ett försök att med några nedslag i verksamheten teckna huvuddragen i en bild av framväxt, utveckling och nuvarande status på temat Europa och EU vid Linnéuniversitetet och dess historiska föregångare Högskolan i Växjö och Växjö universitet. Likaså är texten mer av en löpande berättelse, utan en mängd statistiska data om exempelvis antalet studenter på olika kurser och program, inkommande och utgående studenter eller antalet publicerade artiklar på temat i ansedda tidskrifter eller "papers" på större konferenser och liknande. Jag har valt att så långt möjligt följa en kronologisk ansats. Det är också viktigt att notera att det under lång tid inte handlade om arbetet i en ren statsvetenskaplig institution utan att den institutionella ramen ända fram till ett par år efter Linnéuniversitetets bildande utgjordes av en flerämnesinstitution, Samhällsvetenskapliga institutionen (SVI), och lite längre fram Institutionen för samhällsvetenskap. Likaså bör det påpekas att det sedan länge används namnet för statsvetenskap under högskoletiden var politologi.² Jag avser emellertid att använda benämningen statsvetenskap i framställningen.

Internationalisering som drivkraft

Småland är som tidigare prorektor Anders Tengstrand skriver känt för mycket, inte minst för fattigdom och dess koppling till utvandringen till USA under senare delen av 1800-talet. De starka banden mellan Småland och delar av USA manifesterades med bildandet av Utvandrarnas hus, som var landshövding Gunnar Heléns morgongåva till Kronobergs län. Det invigdes 1968. Vilhelm Mobergs epos har gjort utvandringen från Småland känd inte bara i Sverige utan i stora delar av världen.

Mot den bakgrunden var det naturligt att en ny självständig högskola tog kontakter med lärosäten i USA. Ett av de första var Gustavus Adolphus College i Duluth. Man skrev avtal om studentutbyten och fler colleges kom med i bilden. En person, John Glarner, anställdes för att samordna och utveckla verksamheten. Så kan man säga att internationaliseringen vid Högskolan i Växjö började – en verksamhet som låg Hans Wieslander (1929–2017), rektor 1977–1994, varmt om hjärtat och som faktiskt skulle bli något av ett flaggskepp för högskolan. Mitsuru Suzuki, som då var lärare i nationalekonomi, utvidgade verksamheten till Asien, och i första hand Japan. Verksamheten utvidgades sedan under 90-talet till Europa och EU och där var Nils Larsson, administratör inom internationalisering vid högskolan, primus motor. Det gällde såväl avtal

2 Orsaken till användningen av det begreppet var vad jag minns att det fanns ingen enhetlig benämning för studiet av politik och i många länder används (es) närbesläktade begrepp som *Science Politique* (Fr), *Politikwissenschaft* (Ty), *Political Science* (GB).

med en rad europeiska lärosäten som initiativ till, som det sedan skulle visa sig, ett ytterst framgångsrikt program (IAL). Under 90-talet kan man nog utan överdrift hävda att listan på utländska lärosäten som Högskolan i Växjö hade avtal med var imponerande.³

Programutbildningar med fokus på Europa tar form

Högskolan i Växjö var som sagt tidigt ute vad internationalisering beträffar och en av de pådrivande krafterna bakom ett program med internationellt och inte minst europeiskt fokus var Hans Ring (1940–2014), lektor i statskunskap. En idé lanserades om att baka in en praktiktermin för studenter som studerade språk på Institutionen för humaniora och därmed göra utbildningen mer samhällsanknuten. Till detta kom att språkstudenterna inte bara skulle läsa språk utan senare också ägna en del av programtiden åt studier i statsvetenskap. Många studenter kom också med det nya svenska medlemskapet i EU 1995 att få sina praktikplatser i just Bryssel. Så växte programmet för *Internationell Administration med språk (IAL)* fram 1989, ett program som det skulle visa sig med starkt nationellt söktryck där det initialt handlade om språkinriktningarna engelska, franska och tyska.

Tanken att blanda språk och statskunskap visade sig framgångsrik med extremt hög genomströmning av studenter, där man startade med ett års språkstudier och sedan läste administration ett år, varpå många studenter det tredje året läste statsvetenskap en termin och sedan tillbringade en praktiktermin i något land i EG/EU inom ett av de tre språkområdena. En del av studenterna hamnade också längre fram där i sin yrkeskarriär. En utbildning i internationell administration med språk kombinerade alltså studier av internationella relationer, EU-kunskap, politik och administration med språkstudier; en bred grund för en karriär inom EU, andra internationella organisationer, myndigheter eller företag med internationella kopplingar. Internationell administration med språk (IAL) är ett bra exempel på en tidig framgångssaga. Programmet ledde också till att ämnet statsvetenskap fick tillgång till påfallande många utbytesavtal i Tyskland, Frankrike och Storbritannien.

Programmet heter idag "Språk och politik" där bland annat ämnet spanska tillkommit.⁴

3 Se Anders Tengstrand (2023), *Lustliga högkomster kring tillblifvelsen av ett universitet. Om en resa från en universitetsfilial till Lund till ett självständigt universitet i Växjö berättad av Anders Tengstrand*. Se även Hans Wieslander, *Historien om en högskola. Universitetsfilialen och Högskolan i Växjö 1967–1977* (Växjö 1997) och Hans Wieslander, *Drömmen om ett universitet* (Växjö 1999).

4 Bland involverade kollegor bland språkvetarna kan nämnas Karin Máhlén, Eva Larsson Ringvist, Jean George Plathner, Thomas Marten.

Ett europeiskt programutbud förstärks

I början av 90-talet gjorde sig Europafrågan i högsta grad påmind på många sätt i samhället. Inför den då stundande folkomröstningen 1994 om EG-medlemskap erbjöds fortbildningar av alla de slag och en flod av böcker, artiklar och information om Europa och EG/EU strömmade ut.

Det var därför inte så märkligt att det också inom ämnet statsvetenskap i Växjö närdes tankar och idéer om att fylla det informationsbehov som fanns. ”Vi måste fokusera på Europa och Bryssel, det är där det händer”, var en ofta framförd slogan. Mer konkret handlade det om att ”erbjuda komparativ förvaltning med tanke på ett eventuellt kommande medlemskap”. I den andan startades 1994 ett kandidatprogram, som fick namnet *Europeisk administration* och som var, om jag är rätt underrättad, den första programutbildningen på Europatemat bland Sveriges lärosäten.

Programmet, som syftade till att ge de studerande kunskaper och färdigheter som behövs för att utföra kvalificerade utredningsuppdrag inte bara på lokal, regional och central nivå utan också på övernationell nivå, leddes under de första tio åren av Torgny Klasson. Programmet tedde sig attraktivt, hade bra söktryck och låg helt rätt i tiden. Studenter strömmade till och över tid visade det sig också att europafrågorna slog igenom i offentlig förvaltning med ett kontinuerligt fortbildningsbehov som följd och därmed goda möjligheter för uppdragsutbildningar.

Studierna inleddes med ett basår i två block, dels en termins studier om *Europa som politisk arena* med kurser som Tidernas Europa, Västeuropakunskap, Geopolitik – tema Östeuropa, samt ett projektarbete med fokus på studier av ett europeiskt lokalsamhälle, dels en termins studier på temat *Europas ekonomiska och juridiska system*, med bland annat en kurs i EU-rätt. På detta följde sedan som ett av två fördjupningsalternativ tre terminers studier i statsvetenskap samt en avslutande termin där fokus låg på ett fältarbete i ett valfritt europeiskt land som skulle mynna ut i en praktikrapport som skulle ventileras i seminarieform.

Vid tillkomsten av båda dessa program och kurser om Europa inklusive EG/EU hade Hans Ring en central roll som mycket initiativrik ämneskollega med många djärva och närmast visionära idéer om verksamheten, både vad gällde ämnet och högskolans mer allmänna utveckling. Högskolans växande internationella kontakter var viktigt för Hans och han var en drivande kraft när det gällde att lansera och utveckla program med internationell inriktning. För sina betydande insatser tilldelades han 2006 Växjö universitets förtjänstmedalj till Elin Wägners minne.

Här bör också nämnas att det under 90-talet fanns ett program inom den institution som sedan skulle bli Ekonomihögskolan: *European Business administration*, med ett tydligt europeiskt fokus i sitt upplägg och på vissa av kurserna, som exempelvis EG-rätt. Utbildningen omfattade fyra år där de

tre första årens utbildning skedde vid Högskolan i Växjö medan det fjärde året förlades till en högskola i antingen Storbritannien, Tyskland eller Frankrike.

Kursutbud om Europa och EU efterfrågas

Några år in på nittiotalet fick jag frågan från Hans Ring om jag var intresserad av Europa i vid mening, inklusive EU som det nu hette efter beslutet 1992 om Maastrichtfördraget. Ville jag möjligen utveckla enstaka kurser på området? Det var inte svårt att svara ja på den förfrågan och ett par nedslag från den tiden kan lyftas fram. I det sammanhanget måste det också understrykas den höga grad av frihet som då fanns för kurs- och programutveckling. Hade man en rimligt bärande idé kring ett tema som låg i tiden, exempelvis Europa, tycktes det inte finnas några hinder, varken från linjenämnders eller prefekters sida. En orsak till detta kan ju möjligen vara det mindre lärosätets möjligheter till flexibilitet för att möta snabba förändringar, korta beslutsvägar och utrymme för enskilda drivande personer med nya idéer.

En distanskurs utvecklades och benämndes *EU-kunskap* som erbjöds några år i samarbete med Högskolan på Gotland. Det huvudsakliga syftet var att ge kunskaper om det europeiska integrationsprojektets mål, struktur och arbetsformer. Här avhandlades bl.a. Europatankens historia, EU:s institutioner, Maastrichtfördraget, demokrati-, makt- och internationaliseringsaspekter, samt regionernas Europa och folkomröstningsfrågan. Parallellt gavs också under många år en kurs i *Europakunskap* för bland annat blivande lärare inom lärarutbildningens alla delar.

Vid den här tiden blev jag via vår dåvarande prefekt Betty Rohdin, som var drivande när det gäller att erbjuda distanskurser, inbjuden till ett brett upplagt möte i Linköping med ett uppföljande möte på Arlanda med det så kallade nationella distanskonsortiet. Med föregångare som bland annat The Open University i Storbritannien var tanken helt enkelt att erbjuda ett samarbete mellan olika organisationer eller aktörer för att erbjuda utbildningar på distans, genom en gemensam plattform eller resurs. Flera högskolor och universitet kunde på så sätt erbjuda gemensamma kurser, vilket innebar att studenten kunde studera på distans vid en institution och ändå få tillgång till kurser från andra institutioner inom konsortiet. Distanskurser låg i tiden och Högskolan i Växjö som ett litet lärosäte var vid denna tid relativt framgångsrikt i försöken att rekrytera studenter på detta sätt.

I kölvattnet växte så en distanskurs fram på temat *Det europeiska kulturarvet*. Som titeln anger var syftet att belysa de historiska förutsättningarna för den dåvarande diskussionen om vad som utgör en europeisk identitet. Kursen gavs under ett antal år under senare delen av 90-talet vid universiteten i Linköping, Umeå och Uppsala samt Högskolan i Växjö efter att ha utarbetats i samarbete mellan fem olika ämnesdiscipliner – religionsvetenskap,

konst- och bildvetenskap, antikens kultur och samhällsliv, idéhistoria samt statsvetenskap.

Kursen hade fyra konkreta ansatser där den första, *Resor i minnens landskap*, handlade om vallfärdernas gränsöverskridande roll, och den andra, *Den användbara antiken*, beskrev användningen av det grekisk-romerska arvet i olika tider. Den tredje ansatsen, *Kunskapens vägar*, hade som övergripande tema de lärda kontakterna i Europa. Den fjärde ansatsen slutligen, *Europas folk eller folkens Europa*, riktade in sig på efterkrigstidens försök att förverkliga visionerna om europeisk enhet.

För utvecklingsarbetet tillskötts en viss summa pengar från distanskonsortiet och vi involverade lärare – Carl Axel Aurelius (Linköping), Mats Cullhed (Uppsala), Stefan Höjelid (Växjö), Bengt Lärkner (Linköping) och Torkel Molin (Umeå) – hade också nöjet och förmånen att göra två undervisningsprogram (tillgängliga i VHS-form) med teknisk produktion av U-LINK, Linköpings universitet: *Det europeiska kulturarvet – en resa i tid och rum* (1997) och *Det europeiska kulturarvet – ett levande arv* (1998). Delar av dessa program spelades in i samband med studieresor för lärarna som inför starten eller tidigare, ägde rum i kunskaps- och inspirationssyfte med besöksmål som Cambridge, Berlin, Weimar, Erfurt, Wittenberg, Rom och Krakow.

För mig var en stark inspirationskälla den engelskspråkiga distanskursen *What is Europe?*, med många europeiska lärosäten involverade, däribland The Open University. Den hade fyra moduler med, förutom tv-program, en oerhört ambitiös bokproduktion i antologiform.

En lika stark inspirationskälla var Utbildningsradions (UR) distanskurs *Tidernas Europa*, som gavs i samarbete med universitet och högskolor och omfattande 10 högskolepoäng. Förutom de många tv- och radioprogrammen ingick två antologier: *Tidernas Europa – Europeiska brytningsskeden* och *Utsikt mot Europa*.⁵ Här kan kanske också nämnas att jag tillsammans med EU-journalisten Emily von Sydow medverkade i en programproduktion under Börje Dahlquists redaktörskap (UR 2000) om EU-kommissionen och Europaparlamentet.

Den europeiska dimensionen på avancerad nivå

Program som IAL och EUP, liksom och andra satsningar, har förstås reviderats och justerats över tid och med namnändringar som följd. IAL heter idag *Språk och politik* medan EUP heter *Europastudier*. Men olika kursinslag om EU och europeisk integration har ändå i någon form bevarats, liksom möjligheten i någon form att under programtiden lägga in en fri termin för utlandsstudier

5 UR 1991 respektive UR och Bokförlaget Bra Böcker 1991.

eller praktik. Studieresor för studenter till Bryssel eller Strasbourg med uppskattade besöksprogram har varit prioriterade på programmet Europastudier.⁶

Vad hände då med de europeiska perspektiven efter att Växjö fått universitetsstatus? Som programansvarig för masterprogrammet i statsvetenskap under 00-talet till min pensionering var jag samtidigt kursansvarig för en återkommande delkurs om europeisk integration. Det rörde sig oftast om ett tiotal studenter, ibland fler, som hade ett uttalat intresse för europeiska frågor och som då också valde delkursen och inte sällan skrev sitt självständiga arbete om någon aspekt av den europeiska integrationen.

Vad studerade vi och vilken litteratur läste vi då? I princip behandlade och diskuterade vi aktuella teoretiska och politiska problem avseende Europas framtida politiska och territoriella organisering.

Inte minst under 1990-talet och 00-talet fanns en ytterst livlig debatt föranledd bland annat av den snabba utvecklingen på integrationsområdet under 80-talet med beslutet om Enhetsakten och Maastrichtavtalet 1992 då en "gemenskap" blev en "union". Även efter millennieskiftet var debatten livlig och en rad principiella frågor rörande EU:s framtid väcktes till liv inte minst utifrån en del institutionella förändringar i förslaget om ett nytt fördrag från "Konferensen om EU:s framtid", det så kallade Framtidskonventet, för att möta den kommande stora utvidgningen ("The Big Bang") 2004.

På masterskursen lästes och diskuterades livligt relevanta texter om frågan om unionens dynamiska karaktär och institutionella arrangemang med utgångspunkt i hur olika debattörer resonerade om exempelvis en demokrati bortom nationalstaten. Den så kallade "Weiler-paradoxen" utmanades också, vilken innebar att EU är demokratiskt legitimt eftersom unionen rent konstitutionellt inte är demokratiskt legitim. Weilers poäng var att man inte kan förstå "1992 års händelser" om man inte förstår de förändringar som samarbetet genomgått över tid; jurister har ofta betraktat perioden 1957–1975 som en närmast heroisk period i den europeiska gemenskapens konstitutionella utveckling, medan statsvetare betraktat utvecklingen radikalt annorlunda.

Bland litteraturen som erbjöds studenterna fanns den tyske filosofen Jürgen Habermas bok *Därför behöver Europa en författning* från 2001 och Robert Dahls *Europeisk federalism – glöm det* från 2002, liksom arbeten av Andrew Moravcsik, Brigid Laffan, Fritz Scharpf, Giandomenico Majone, Joseph Weiler, Kalypso Nicolaidis, Luuk van Middelaar, Simon Hix, Stefano Bartolini, med flera.

6 Det gäller också program som *Internationella samhällsstudier* (ISS), med Martin Nilsson som programansvarig.

Forskningen – några nedslag

I och med att Högskolan blev Växjö universitet 1999 och ett decennium senare Linnéuniversitetet stärktes inte minst forskningen; det skedde förstås genom kontinuerlig antagning av doktorander, befordringar, externa professors- och lektorsrekryteringar, externfinansierade projekt. När det gäller Europafrågorna var de ämnesdisciplinära nätverken, som t.ex. SNES, Swepsa, ECPR med flera viktiga, liksom också deltagande i mer lärosätusbaserade allianser på europeisk nivå och av ibland multidisciplinär karaktär. Till detta kom också förstås med tiden publicering av monografier, antologier och peer reviewede artiklar. Av särskild betydelse var de högre forskningsseminarier som inleddes under senare delen av nittioalet i regi av de gästade professorerna Walter Carlsnaes från Uppsala och Lennart Lundquist från Lund.⁷

Docent Anne Haglund-Morrissey, sedan 2008 verksam vid EU-kommissionen och idag biträdande chef vid *DG Research and Innovation* (RTD. D4 – Democracy, Governance and Equality), kan få tjäna som ett intressant exempel bland många för hur en internationell karriärväg för en student med forskarambitioner kunde te sig efter studier på något av de två initialt beskrivna kandidatprogrammen, i detta fall EUP.

Efter tre års studier vid Europaprogrammet 1994–1997 läste Haglund en magister i statskunskap 1997–1998, följt av en masterexamen i *European Administrative and Political Studies* vid College of Europe (Brygge) 1998–1999 och doktorandstudier vid Hull University. Efter fem år, 2004, disputerade Haglund på avhandlingen *The EU Presidency and the Northern Dimension Initiative: Applying International Regime Theory* (Växjö University Press, 2004). Sommaren 2008, efter undervisning och forskning i Växjö, hamnade Anne Haglund vid EU-kommissionen där hon fortfarande tjänstgör.

En annan avhandling med starkt fokus på EU:s politiska samarbete är Rebecka Ulfgrads studie *Norm Consolidation in the European Union: The EU14-Austria Crisis in 2000* (Växjö University Press, 2005), där huvudfrågan är vad som händer när ytterkantspartier seglar fram i helt demokratiska val i EU-länder och bryter mot EU:s värdegrund, idag en ytterst aktuell problematik, men då en ovanlighet. Krisen lämnade bestående spår inte bara politiskt utan också i EU:s regelverk och den dåvarande sanktionsartikeln, Artikel 7, stramades åt som en direkt konsekvens.⁸

7 2013 utnämndes Lennart Lundquist till hedersdoktor vid Fakulteten för samhällsvetenskap vid Linnéuniversitetet för sina insatser som forskare, vetenskaplig inspiratör och aktiv samhällsdebattör.

8 Efter Lissabonfördragets skrivningar har artikeln i många kretsar fått namnet "atombomben" som innebär att ett medlemsland om det allvarligt åsidosätter EU:s grundläggande värden ytterst kan få sin rösträtt indragen – dock under förutsättning att beslutet är enhälligt bland övriga medlemsstater. Opponenten Daniel Tarschys skrev en intressant uppföljande artikel och anmälan "Under strecket" i *Svenska Dagbladet* (SvD 2006-01-04): "Regeringen som kom in från kylan".

I slutet av 90-talet deltog också det nybildade Växjö universitet genom Institutionen för samhällsvetenskap i ett av EU finansierat TEMPUS-projekt tillsammans med The University of Łódź (Polen) och University of Glamorgan (Wales). Syftet med olika TEMPUS-projekt inom EU var då att främja utvecklingen av de högre utbildningssystemen i de deltagande länderna, särskilt då i samarbete med länder utanför EU, och att stärka samarbetet mellan dessa länder och EU:s medlemsländer. Projekten hade också som syfte att stödja modernisering av högre utbildning och att koppla till den så kallade Bolognaprocessen för att harmonisera utbildningar i Europa. Därför uppmuntrades institutioner i EU-länderna och i partnerländer att engagera sig i så kallade "gemensamma europeiska projekt" (JEP) med en löptid på högst tre år. Det aktuella projektet hade som tema "European Studies" och från statskunskap i Växjö deltog både Hans Ring och jag själv och yngre lärare eller blivande doktorander (Anne Haglund, Charlotte Wallin, Daniel Silander, Martin Nilsson) med uttalat intresse för Europafrågor. Tre antologier gavs ut och en av dessa, med svenska bidrag, hade titeln *Political Change and the European Union* (Łódź University Press, 2001). Projektet ledde också till ett avtal mellan Växjö universitet och The University of Łódź som bland annat under många år inbegrep utbyte av gästlärare, studenter och i något fall doktorander.

Under en period några år in på 2000-talet utvecklades också ett mer informellt samarbete mellan mig själv och en kollega inom ämnet franska, Jean Georges Plathner. Han hade goda kontakter med några europaintresserade kollegor vid Université Marc Bloch (Section Relations Internationales) i Strasbourg och Fachhochschule Kehl (Hochschule für öffentliche Verwaltung). Ett seminarium, "Trinational", anordnades 2004 i Växjö på temat "Institutional Europe and Enlargement" med stöd från bland annat OFAJ, en organisation som arbetar för att främja fransk-tysk vänskap. Ett antal seminarier med föreläsningar anordnades också under denna period på plats i Kehl och Strasbourg med för alla studenter relevanta studiebesök.

Svenskt nätverk för forskning om Europa

Här måste också nämnas medlemskapet i *Svenska nätverket för Europaforskning i statsvetenskap (SNES)*, en organisation för att binda samman statsvetenskaplig universitetsforskning i Sverige med fokus på aktuella europeiska frågeställningar (www.snes.se). Dess verksamhet finansieras med hjälp sedan 1997 av från riksdagen särskilt avsatta medel. Resurserna används för en gemensam infrastruktur av kurser, konferenser och arbetsmöten samt utgivningen av årsboken *Europaperspektiv*. Nätverket är öppet för aktiva forskare, studenter och andra med ett särskilt intresse för Europaforskning. Centrum för nätverket har sedan starten legat i Uppsala och under många år från start med Sverker Gustavsson som drivande kraft. Statsvetenskapen vid

Växjö universitet och därefter Linnéuniversitetet har sedan 1999 varit representerat i styrelsen genom mig själv 1999–2013 och därefter Daniel Silander. Utan tvekan har SNES haft en stor betydelse för att hålla Europaperspektivet levande inom ämnet bland kollegor med ett särskilt intresse för Europa och EU, inte minst genom sin vårkonferens och nästan alltid med en egen workshop under Swepsas årliga höstkonferens.

Varje medlemsinstitution i nätverket får ett årligt miljöstöd för verksamhet i linje med vad som beskrivits ovan och också ett särskilt stöd för anordnande av nätverkets årliga vårkonferens. Den 13–14 mars 2008 samlades det Svenska nätverket för Europaforskning i statsvetenskap (SNES) till sin vårkonferens, denna gång på Växjö universitet. Temat för konferensen var "The EU Enlargement and Turkey – Challenges and Possibilities" och en rad internationellt kända forskare och kännare av Turkiet närvarade. Som en logisk följd av konferensen publicerades en uppföljande bok från konferensen med titeln *Turkey: from tutelary to liberal democracy?* med bidrag av Ayhan Kaya, Sven E. Hort, Dietrich Jung, Haka Yilmaz, Thomas Gür, Ingmar Karlsson och Stefan Höjelid.⁹

Medverkan i SNES visade sig dessutom ur ett nätverksperspektiv kunna ha oanade konsekvenser – inte bara för ämnet – utan också för lärosätet. En förfrågan och invitation utgick våren 2019 från Köln (Cologne University) och Dr. Johannes Müller vid International Office till företrädare vid SNES i Uppsala. Stafettpippen gick av olika skäl vidare till Växjö och undertecknad som inbjöds att hålla en föreläsning på temat *Narratives of Europe – Narrative for Europe* inom ramen för föreläsningsserien "Coimbra Lectures". Det handlade i korthet om att inför valet till Europaparlamentet samma år få en bild av hur respektive medlemsland inom EU ser på europeisk integration. Mer i detalj skulle fokus i föreläsningen ligga på att teckna ett "master narrative" som en slags ryggrad för debatten om Europa och EU i respektive medlemsland.

Nu till de icke förutsedda konsekvenserna, om än indirekta, av medverkan i detta nätverk. I december 2019 kom ett mejl till undertecknad från tidigare nämnde Johannes Müller, Köln, som lät meddela att Linnéuniversitetet nu hade kommit på deras radar. Bakgrunden var helt enkelt att många stora europeiska universitet visat stor entusiasm för den franske presidenten Macrons initiativ om *European University* med EU-medel som då skulle följa. Köln låg i framkant i arbetet med en sådan ansökan tillsammans med bland annat universiteten i Leiden, Florens och Birmingham. Man saknade emellertid fortfarande i en andra ansökningsomgång en partner från Skandinavien och efter en del turer kom alltså denna förfrågan. Vederbörliga kontakter förmedlades med rektor, fakultet och International Office. Resten är sedan länge historia och Linnéuniversitetet blev och är en del av alliansen *EUniWell* och bland andra ämnena på lärosätet är också statsvetenskapen engagerat i projektet.

9 Stefan Höjelid, redaktör (Sekel, 2009).

Här kan också nämnas att över tid har, i syfte att hålla ihop forskningsmiljön om Europa och EU, en rad monografier och antologier publicerats på temat av medarbetare i ämnet och i en del fall i samarbete med kollegor vid andra lärosäten i Sverige och utomlands.

Nuläge och framtid

Den här redovisningen startade med internationalisering som drivkraft och låt oss därför avsluta med några reflektioner inom bland annat det området. Av egen erfarenhet och efter samtal med initierade tjänstemän vid Avdelningen för externa relationer vågar jag påstå att Erasmusprogrammet har varit av oerhört stor betydelse för vårt lärosäte.

Det handlade från början om ämnesnätverk som ansökte om pengar för studentutbyten. Disciplinerna hade därmed initialt under Erasmus-processen god kontroll över utbytet och verksamheten var starkt knutna till berörda institutioner, ofta med mycket engagerade och aktiva lärare med goda kontakter med ämneskollegor vid andra lärosäten i andra länder. Ganska snart blev verksamheten centraliserad till högskolans International Office, något som innebar både klara fördelar och nackdelar. I och med att verksamheten utökades, kan det tyckas nödvändigt med en mer formell centralisering jämfört med den tidigare mer informella och decentraliserade hanteringen; inte minst av det skälet att utbytet i stor utsträckning vilade på bilaterala avtal. Nackdelen var å andra sidan att man i den fasen tappade många lärare som varit drivande krafter i den tidiga utbytesverksamheten.

Internationaliseringen vid dåvarande Högskolan i Växjö hade under 90-talet en stark koppling till studenternas språkstudier och Europa hade i studentutbytet en mycket stark position. Trenden ändrades emellertid ganska direkt efter millennieskiftet och utbytet till länder utanför Europa ökade starkt i betydelse, något som snarast liknade en "hajp", har det beskrivits för mig. Efter pandemin verkar det som att Europa enligt uppgift är på väg att återta sin plats som ett populärt mål för studenter som vill studera en period utomlands. Däremot vittnar många personer som jag samtalat med om att intresset hos många studenter att åka på utbyte är vikande.

Den nuvarande forskningsmiljön *Svenska nätverket för Europastudier (SNES) vid Linnéuniversitetet* under Daniel Silanders ledning har tre teman: Autokratisering och Europas demokratier, EU och internationella relationer, samt Europeisk integration, EU:s institutioner och beslutsfattande. Forskargruppen, som har sin hemvist vid Institutionen för statsvetenskap, bedriver forskning, utbildningsprojekt och samverkan med fokus på Europastudier både enskilt och i samarbete med nationella och internationella forskare och forskargrupper. Det måste också understrykas att forskning om Europa inom ämnet vid lärosätet ligger till grund för de utbildningar som ges, vilket syftar till

att studenter ska få aktuell och relevant kunskap. Här måste i sammanhanget nämnas ämnets och två ämneskollegors medverkan i det av EU-kommissionen (Erasmus+) finansierade projektet *EUniWell*, ett av lärosätets nuvarande flaggskepp när det gäller internationell samverkan och internationellt samarbete på europeisk nivå.

Docent Charlotte Silander leder ett av två så kallade arbetspaket (*Work Package, WP*) inom *EUniWell* vid universitetet, en tematisk arena för social jämlikhet och välbefinnande som också knyter an till tre mål för hållbar utveckling inom FN:s Agenda 2030. Det andra arbetspaketet handlar om samhällsengagemang och kunskapsöverföring och leds av professor Joacim Hansson i ämnet biblioteks- och informationsvetenskap.

Inom alliansen finns också möjligheter att söka projektpengar, framför allt *seed funding*, där Daniel Silander är involverad i två projekt som erhållit medel. Det ena handlar om ett utbildningsprojekt om demokratiskt medborgarskap för olika målgrupper i Ukraina, det andra om att tillsammans med andra lärosäten inom alliansen utveckla en europeisk master i statsvetenskap. I det senare fallet är masterprogrammet *Global Peace, Justice and Wellbeing* redan beslutat och ska startas hösten 2026. Det skulle egentligen ha startats redan nu i höst, men det blev för snabbt för de andra medverkande lärosätena.

Färre svenskar i Bryssel

En sedan länge diskuterad fråga när det gäller Sverige och EU är varför så få svenskar verkar vara intresserade av arbete i Bryssel. I somras hade DN en artikelserie på temat och där kunde man läsa rubriker som ”30 år sedan svenskt medlemskap – men allt färre svenskar i Bryssel” (DN 2025-06-23) och ”Svenskarna kommer hem och ingen fattar vad de gjort i Bryssel” (DN 2025-07-20). Redan för ca tio år sedan uppmärksammade Maria Strömvik, Lund, detta i en statlig utredning ”EU på hemmaplan” (SOU 2016:10), som konstaterade att det efter 20 års medlemskap rådde en omfattande kunskapsbrist i samhället om det svenska demokratiska systemets relation till EU-nivån, och vice versa. Särskilt allvarligt var de bristfälliga kunskaperna i grupper som står för kunskapsförmedling om demokrati och politik. Det gällde enligt utredningen bland annat många folkvalda och tjänstemän i kommunerna, som hade svårt att redogöra för hur kommunens verksamhet är relaterad till beslut på EU-nivå. Men även åtskilliga journalister, lärare och till och med många universitetslärare i statsvetenskap kände sig då obekväma med ämnet.

Efter 30 års medlemskap i EU verkar bristen på svenskar inom unionens institutioner vara allt mer akut. Anne Haglund vid EU-kommissionen berättar i vårt samtal att många svenskar i Bryssel talar om ”kris” och Matilda Rotkirch, ministerråd vid svenska EU-representationen i Bryssel, talar i en av artiklarna i DN om att bristen riskerar att leda till ett legitimitetsproblem för EU. Läget

beskrivs som "allvarligt". Sverige är i dagsläget en av de femton medlemsstater som räknas som underrepresenterade i unionen. Haglund menar att bristen gäller bland annat inom områden som har med arbetet med olika policies inom EU-kommissionens olika generaldirektorat (DG) att göra – inte så mycket handlar om tolkar och översättare. Problemet torde bli än större när många tjänstemän som kom in i verksamheten i samband med medlemskapet 1995 snart går i pension.

Därför är *EU BootCamp*, en form av kompetensutveckling för yrkesverksamma och ett försök att väcka intresse för Europa bland nuvarande och blivande studenter, ett lovligt initiativ. Daniel Silander, forskningsledare för Europastudier i ämnet vid Lnu, har nu i två år genomfört en konferens en vecka inför terminsstarten tillsammans med Ekonomihögskolan och medverkan från bland annat EU-kommissionen, Impact Europe och UHR. Ledande experter från såväl Sverige som Bryssel har deltagit och det yttersta syftet är att bidra till att fler svenskar blir intresserade av att arbeta inom EU. Konferensen riktar sig till studenter och yrkesverksamma inom såväl privat som offentlig sektor. Den avslutas med förberedelser och praktiska övningar inför EU:s uttagningsprov, så kallad "concours", som alla måste genomgå för att få fast anställning inom EU.

I sammanhanget kan här noteras att lärare från statsvetenskapen genom Martin Nilssons försorg årligen undervisar på Kustbevakningens aspirantprogram i Karlskrona. Det handlar till stor del om EU i syfte att öka kunskapen för kustbevakare i frågor om bland annat Schengen, Frontex och EU-politiken inom fiske och miljö. Många av uppdragen för Kustbevakningen har numera sitt ursprung i EU och påverkar i högsta grad dess verksamhet.

Jag vill också gärna kort nämna något om Helena Ekelund, programansvarig för Europastudier, och hennes engagemang som koordinator i ett samarbete med statsvetare vid Stockholms universitet för *ConSIMium* (*A Council Simulation Experience*). För tredje året i rad träffades i februari 2025 över 160 studenter från hela Europa i Bryssel för att delta i en stor simulering av Europeiska rådets arbete. Nationella delegationer om sex personer från EU:s 27 medlemsländer intar då rollerna som ländernas officiella representanter och det handlar om att simulera förhandlingar på olika nivåer i samma lokaler där de riktiga förhandlingarna sker.

Ett program går i graven

Vad händer med Europastudier i en framtid där det signalerats från fakulteten att varje institution framöver bara ska få ha ett program? I klartext innebär det att programmet för Europastudier läggs ner, liksom för övrigt också ISS i den form det har nu. För ämnet statsvetenskap är det ingen vågad gissning att det i sådana fall blir ett övergripande statsvetarprogram och i den bästa av världar möjligheter till olika profileringar, där Europa enligt pågående diskussioner

sannolikt kommer att utgöra en av tre profiler. Konsekvensen av ett nedlagt program som Europastudier kan mycket väl bli att Lnu därigenom i sin rekrytering tappar specifikt Europaintresserade studenter, som då sannolikt kommer att välja andra lärosäten. Att utveckla ett Europaprogram på avancerad nivå av typen *Master of European Affairs* (Lund) eller *Master of European Studies* (Göteborg) ter sig i dagsläget inte alls sannolikt.

Avslutningsvis, behovet av välutbildade studenter inom det aktuella området är idag lika stort, om inte större, som vid EU-inträdet 1995. Många av dem kommer i sitt framtida yrkesliv att "tvingas" hantera arbetsuppgifter med koppling till EU, vad som ibland brukar kallas "EU i vardagen". Det talar sammantaget för behovet av att stärka den europeiska dimensionen i utbildningsutbudet. Men framtiden får utvisa om och hur i så fall Linnéuniversitetet på lärosätetsnivå, fakultetsnivå och institutionsnivå lyckas att hantera den utmaningen på grund- och avancerad nivå.